

Om den fri Fattigkasses Virkefelt.

Af

Niels Westergaard,
Fattigdirektor.

I Følge Grundlovens § 84 er den, der ikke kan ernære sig eller sine, og hvis Forsørgelse ikke paaligger nogen anden, berettiget til at erholde Hjælp af det Offentlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyde. Denne Ret er ubetinget af Nationalitet, Køn, Alder, Legems- eller Aandstilstand, Karakter og Værdighed. Det er en Menneskeret i egentligste Forstand, der her er lovmæssig sikret, Retten til Livets Ophold. Kravet gaar kun ud paa at skaanes for den absolutte Nød og er altsaa ikke noget Forsørgelseskrav. Et Krav paa hel eller delvis Forsørgelse af andre kan ikke opstilles som en Menneskeret. Der maa særlige Forudsætninger til for at berettige et saadant Krav (Alderdomsforsørgelse, Invalideforsørgelse, Sygeforsørgelse, Enkeforsørgelse, Børneforsørgelse, Understøttelse til Arbejdsløse). Hvor et saadant er anerkendt, er netop derved den Nødstilstand helt eller delvis udelukket, som Grundlovens § 84 forudsætter.

Opfyldelsen af den i Grundlovens § 84 paalagte Forpligtelse, hvis Indhold i Fattiglovens § 1 nærmere

er bestemt til Ydelse af det nødvendige til Livets Ophold og til Kur og Pleje i Sygdomstilfælde, er en kommunal Opgave, der varetages gennem det offentlige Fattigvæsen. Dette har dog ogsaa enkelte videre-gaaende Opgaver, saaledes Forsorgen for hjemløse Børn, Hjælp efter Fattiglovens § 63, tildels § 61 og Lov af 11. April 1901 § 18 om Hjælp til Barselkvinder, der er udelukkede fra Arbejde i 4 Uger efter Nedkomsten.

Fattigvæsenet er dog ikke ene om at afhjælpe Nød. Af de enkelte i vort Samfund føles det som en Pligt at komme nødlidende Medmennesker til Hjælp. Naar der gennem Sammenslutninger eller Baandlæggelse af Formueværdier organiseres en Hjælp, som er til Rede i dette Øjemed, opstaar en egentlig frivillig Fattigforsørgelse, som, saa vidt den rækker, overflødiggør det Offentliges pligtmæssige Bistand. En saadan fri Fattigforsørgelse kan ogsaa organiseres af det Offentlige, og der er Lande og Tider, som kun kender denne Fattigforsørgelse enten alene som organiseret privat Velgørenhed eller støttet til en offentlig Institution med private eller offentlige Midler. Forskellen fra den pligtmæssige Forsørgelse beror paa, at den arbejder med begrænsede Midler og derfor frit maa afgøre, om den i det enkelte Tilfælde vil hjælpe.

Ved Lov af 8. Marts 1856 er herhjemme tilvejebragt Midler og skabt et offentligt Organ for den fri Fattigforsørgelse, de Fattiges Kasse*). Det er ikke i Strid med Principet for fri Fattigforsørgelse, at Lovens § 5 afskærer de Fattiges Kasse fra at hjælpe dem, der

*) Se desuden Lov 6. Juli 1867 § 26 c, 25. Marts 1872 § 6, 10. Marts 1879 § 1, 1. April 1891 § 17, 4, 9. April 1891 § 42 og særlig Lov 29. Marts 1904.

befinder sig under den lovbestemte kommunale Fattigforsørgelse. Det er en naturlig Følge af, at det er en af det Offentlige oprettet Institution, der skal virke sammen med og ikke i Modstrid med de øvrige offentlige Institutioner. Derimod maa det staa de Fattiges Kasse frit, om den i det enkelte Tilfælde vil hjælpe eller ikke. Paalagde man Kassen som Pligt under visse Betingelser at træde til for at afhjælpe Nød, var man udenfor den fri Fattigforsørgelse. Kassens Karakter havde da skiftet. Den var bleven et Organ for den det Offentlige ved Grundlovens § 84 paalagte Pligt, der da, hvis det kommunale Fattigvæsen opretholdtes som sideordnet Organ, var delt mellem dette og de Fattiges Kasse.

En saadan Forandring i vort Forsørgelsessystem er foreslaet af Grosserer P. Chr. Kæmpegaard*). Han fastholder vel Navnet, de »fri« Fattigkasser, men idet han begrænser det offentlige Fattigvæsens Omraade til Fordel for Fattigkasserne, maa han nødvendigvis gøre det til Pligt for disse at hjælpe, hvor det offentlige Fattigvæsen er udelukket, idet der ellers forsaavidt vilde mangle Organ for den grundlovmæssigt hjemlede Forpligtelse.

Kæmpegaard foretager denne Deling saaledes, at kun den, hvis Trang er selvforskyldt, mulig endog kun den, hvis Trang i en vis kvalificeret Grad er selvforskyldt, henvises til Fattigvæsenet, de øvrige forbeholdes Fattigkasserne. Han begrundet dette ved, at »Hjælpen fra det offentlige Fattigvæsen medfører Straf for Modtageren i Form af Tab af borgerlige og politi-

*) Købstadsforeningens Tidsskrift 1905 p. 111 ff. og nærværende Forfatters Bemærkninger i samme Tidsskrift 1905 p. 153 ff.

ske Rettigheder af forskellig Slags og eventuelt ogsaa af økonomiske Goder«. Derfor »bør kun de Tilfælde, hvor saadan Straf maatte anses for særlig vel fortjent eller nødvendig, henvises til Fattigvæsenet«.

Denne Begrundelse er imidlertid mangelfuld. Loven har ikke gjort Trangen til en Forbrydelse, ej heller straffer den Trangsaarsagerne som saadanne. De Virkninger, der følger med Fattighjælpens Modtagelse, er ikke vilkaarlig valgte Rettighedsfortabelser eller Rettighedsfortabelser, valgte efter Hensynet til at paalægge Straf for at have søgt Fattighjælp. Virkningerne ere to Slags. Det er dels, som Grundlovens § 84 nævner, »de Forpligtelser, som Lovene herom paabyder«. Det er en naturlig Følge af, at man søger og faar Hjælp af andre, at man maa modtage og rette sig efter de Anvisninger, de giver med Hensyn til Trængens Afhjælpning og at ens Vandel bliver underkastet Hjælperens Kritik og Vejledning. Enhver Velgørenhed fastholder sin Ret hertil, og vil den Trængende ikke underkaste sig, trækker Velgørenheden sig tilbage. Fattigvæsenet kan imidlertid ikke unddrage den Trængende sin Hjælp, og derfor maa Fattigvæsenets disciplinære Myndighed og Anordning til Nødens Afhjælpning hævdes overfor den uvillige. Den anden Slags Virkninger beror paa, at det anses for uforeneligt med Nydelsen af visse Borgerne ellers tilkommende Rettigheder at oppebære eller endog blot at have oppebaaret Fattighjælp. Den, der faar Fattighjælp, taber en af Betingelserne for at nyde Retten. Man kunde lige saa godt tale om Fortabelse f. Eks. af politisk Valgret som Straf for at skifte Nationalitet eller for at gaa fallit som for at oppebære Fattighjælp.

Selv om man ikke kan opfatte disse Virkninger som Straf for Modtagelse af Fattighjælp, kunde den af Kæmpegaard opstillede Deling begrundes, hvis man kunde begrænse Virkningerne til den Fattighjælp, som ydes paa Grund af selvforskyldt Trang. Det er umuligt, forsaavidt angaar Fattigvæsenets disciplinære Myn- dighed, idet dens Bortfald er uforenelig med en Pligt til Afhjælpning af Nød. Og for de fleste Rettigheder, som fortabes ved Oppebæring af Fattighjælp, er det ikke afgørende, om Trangen er forskyldt eller ufor- skyldt. Naar Loven frakender den, der oppebærer Fattighjælp, Valgret, er Grunden den Uselvstændighed og det Athængighedsforhold, hvori Modtagelse af Fat- tighjælp sætter ham, altsaa et lignende Hensyn, som har motiveret, at Tyendet og Fallenten ikke har Valg- ret. Denne Grund virker ikke mindre, naar Trangen er ufor- skyldt end naar den er forskyldt. Det kan ikke indvendes, at Valgrettens Tab vedvarer, efter at Fattig- hjælpen er ophørt. Thi selve Armoden gør uselvstændig og afhængig, og det kan forklares, at man for den, som det Offentlige har maattet hjælpe, kræver som Bevis for genvunden Selvstændighed, at han tilbage- betaler Hjælpen eller en vis Tid lever uden Fattighjælp. At den, der modtager eller i Løbet af de sidste 5 Aar har modtaget urefunderet Fattigunderstøttelse, ikke maa gifte sig uden Forsørgelseskommunens Samtykke, skyl- des Hensynet til at begrænse det Offentliges Forsørgel- sesbyrde, og der er ikke mindre Grund til denne Be- stemmelse overfor den ufor skyldte end overfor den forskyldte Trang. Derimod kunde det nok forenes med de Hensyn, der har været afgørende for Kravet om 10 Aars Afhold fra Fattigvæsenet som Betingelse

for Alderdomsunderstøttelse, om Betingelsen begrænsedes til den selvforskyldte Trang. Men naar det ved Lov af 23. Maj 1902 § 1 blev bestemt, at Sygehjælp ikke skulde have Virkning til at udelukke fra Alderdomsunderstøttelse, gjordes der ikke nogen Forskel, eftersom den Trang, der foranledigede Sygehjælpen, var forskyldt eller uforskyldt. Hvor Loven har foreskrevet, at en vis Hjælp ikke har Fattighjælps Virkning, er det heller ikke bleven afgørende, om Trangen er forskyldt eller uforskyldt. Grunden til, at Loven i visse Tilfælde betager en Hjælp Fattighjælps Virkning, er i nogle, at Hjælpen er saa speciel og lidet omfattende, at den anses for at være uden Betydning i de Relationer, i hvilke Fattighjælp ellers har Virkning. Dette gælder ved Læge- og Jordemoderhjælp, tildels ved Begravelseshjælp, samt ved Sygehjælp i Forhold til Alderdomsunderstøttelse. I andre Tilfælde er Grunden, at Hjælpen skal modtages, eller at det er særlig magtpaaliggende, at Hjælpen søges, og at derfor Hensyn til skadelige Følger ikke bør være en Hindring for, at Folk søger den; se Fattiglovens § 61 og 62. Endelig kan der tillægges ubemidlede et Krav paa en bestemt begrænset Hjælp under visse Betingelser, netop for at de kan være fri for Trang, saalænge de nyder Retten; se Fattiglovens § 63 og nedenfor p. 469; jfr. ogsaa Alderdomsunderstøttelsesinstituttet.

Selv om der nu ogsaa burde være Forskel i Virkningerne, eftersom Trangen var forskyldt eller uforskyldt, var dermed jo ikke givet nogen Nødvendighed for, at Forsørgelsesomraadet skulde deles mellem 2 Institutioner. Det er klart, at Fattighjælps Virkninger kun bør opretholdes, hvor de er Hjælps naturlige Følger;

hvor de ikke er dette, bør de ophæves, hvad enten det er Fattigvæsenet eller en anden Institution, hvem Hjælpens Ydelse er paalagt, og den af Kæmpegaard tilsigtede Reform er ikke nødvendig blot af denne Grund. Kæmpegaard har overhovedet ikke Blikket for Rækkevidden af den foreslaaede Reform. Han ser ikke, at med den ophører de Fattiges Kasse at være et Organ for fri Fattigforsørgelse, at de Fattiges Kasse da maa have ubegrænsede Midler og samme Myndighed i Forhold til de Trængende, som det nu anses nødvendigt at overlade Fattigvæsenet, og at den, der modtog Hjælp af de Fattiges Kasse, fik den samme ikke blot økonomisk, men ogsaa personlig afhængige Stilling, som nu følger med Modtagelse af Fattighjælp. De Rettigheder, hvis Nydelse er betinget af en økonomisk og personlig uafhængig Stilling, kunde man ikke tillægge dem, der fik Hjælp af de Fattiges Kasse, i højere Grad end dem, der nu modtager Fattighjælp.

Lige saa lidt som Hensynet til Fattighjælpens Virkninger kan Hensigtsmæssighedshensyn motivere en Deling af Forsørgelsesområdet. Den praktiske Udførelse vilde vise sig uheldig. Grænsen mellem de to Omraader kunde ikke blive fast; der maatte stadig være Mulighed for Overgang fra den ene Institution til den anden, og den samme Familie vilde ofte være delt mellem de to Institutioner. Da disse efter Principet maatte være under forskellig Ledelse, vilde den ønskelige Ensartethed og Overblikket vanskeliggøres. Medens den samme Ledelse nu saa nogenlunde let kan komme til den hensigtsmæssige Forsørgelsesmaade i det enkelte Tilfælde, vil efter Delingen selv det bedste Samarbejde kun kunne lette Vanskelighederne ved at faa den Fat-

tige anbragt hos den af Institutionerne, som hensigtsmæssigst kunde forsørge ham.

Det eneste, der opnaaedes ved den foreslaaede Deling, var en Honnør for den uforskyldte Nød. Dette er ogsaa Kæmpegaards virkelige Motivering. Den uforskyldte Nød bør ikke have Fattigvæsen sammen med den Nød, der skyldes »Dovenskab, Lediggang, Drukkenskab, umoralsk Levned etc.«. Kæmpegaard henviser til, at man har anvist de Alderdomsunderstøttede »et Hus for sig i vort Forsørgelsessystem«; hvorfor da ikke ogsaa give dem, der er trængende af uforskyldt Nød, deres »eget Hus«. Hvis man imidlertid, som det synes Kæmpegaards Mening, vil gøre denne Klasse saa stor, at den rummer alle dem, der ikke bør optages paa en Arbejdsanstalt, vil den næsten omfatte alle dem, der nu modtager Fattighjælp, saa at man ved at henvise dem til de Fattiges Kasse blot opnaaede at danne et nyt Organ for det bestaaende Fattigvæsen; og man opnaaede ikke at dele efter Nødens Forskyldt- eller Uforskyldthed, idet det vil være hensigtsmæssigt udenfor Arbejdsanstalten at forsørge mange, som har lige saa megen Skyld i deres Nød som de, der optages paa Anstalten. Men at gennemføre en Deling efter Skyldhensynet alene, vil ikke være muligt, naar Retfærdigheden skal følge Delingen. Der er for det første mange Grader i Skylden, og der vil næppe være noget Tilfælde, i hvilket der ikke kan findes nogen Skyld; og vil man lade det være afgørende, om Trangen i overvejende Grad er selvforskyldt, er man inde paa et rent Skøn paa væsentlig subjektivt Grundlag. Dernæst er Beviset for den Grad af Skyld, man vilde anse for afgørende, vanskeligt ført. Henviser man til de Fattiges

Kasse de Tilfælde, i hvilke Bevis for den paagældende Skyldgrund ikke er ført, vil Kassen komme til at overtage saa godt som al Fattighjælp, og altsaa blot blive et nyt Organ for det nuværende Fattigvæsen. Forbeholdt man alene de Fattiges Kasse de Tilfælde, i hvilke Trangen bevislig var uforskyldt, vilde man begaa en Uretfærdighed mod den Mængde Trængende, hvis Nød i Virkeligheden var lige saa uforskyldt, men som blot ikke kunde føre Beviset derfor. De maatte henvises til Fattigvæsenet. Men medens dettes Hjælp nu uddeles til værdige og uværdige, og Formen for den udelukkende bestemmes efter Hensigtsmæssighedshensyn, vilde den være nedsat til en Hjælp af 2den Klasse, og man maatte karakterisere som uværdig mangan Fattig, paa hvem ingen Plet hvilede. At gøre Gangen til Fattigvæsenet, som nu kun er en sørgelig Nødvendighed, til en Nedværdigelse, vilde være et beklageligt Tilbage-skridt fra vor nuværende, i denne Henseende saa humane Fattighjælpsinstitution. Sammenstillingen med Alderdomsunderstøttelsen er ganske misvisende, idet man er udenfor Fattighjælpens Begreb, naar man som ved Alderdomsunderstøttelse anerkender et positivt Forsørgelseskrav, om end det skal medgives, at Understøttelsesmaaden er en saadan, at den giver Anledning nok til at overse Kravet og forlede til den Antagelse, at der kun foreligger det samme Krav som efter Grundlovens § 84, Kravet om at holdes fri for Nød.

I Virkeligheden findes der heller ikke nogen Trang til en saadan Deling. Fattighjælp ydes ikke nu under krænkende Former. Der anvendes paa hver den Forsørgelsesmaade, som egner sig bedst. Fattigvæsenet er ganske neutralt overfor Spørgsmaalet om Skyld eller

Uskyld. Naar det fortrinsvis forsørger Drukkenboldte, Vagabonder og Arbejdssky paa Arbejdsanstalten, er det ikke som en Straf, men fordi det er den Forsørgelsesmaade, som hjælper disse Mennesker bedst, og det kan hænde, at man af Hensyn til at bevare en ringe Rest af Selvopholdelsesmulighed, til at holde en Familie sammen eller af andre Grunde finder det hensigtsmæssigst at støtte Personer af disse Kategorier ved Tilskud i Hjemmet. Naar det i mange Tilfælde er haardt at lade Fattighjælpens Virkninger følge en Understøttelse, er Grunden for det meste, at den almindelige Bevidsthed er naaet til for Personer i den Situation at anerkende et særligt Krav paa Samfundet, hvis lovmæssige Anerkendelse vilde have befriet Vedkommende fra den Trang, der nu fører ham til Fattigvæsenet; se nedenfor Side 469. De Tilfælde, i hvilke individuelle Hensyn taler mod at undergive den Trængende Fattighjælpens Virkninger, er netop dem, der appellerer til den enkeltes Godgørelse og den frivillige Fattigforsørgelse.

De Fattiges Kasse har saaledes ingen Opgave ved Opfyldelsen af den det Offentlige efter Grundlovens § 84 paahvilende Pligt. Hvilken Udvikling man end lader Institutionen blive til Del, kommer dens Opgaver udelukkende til at ligge indenfor den fri Fattigforsørgelse, jævnsides med denne Del af den almindelige Velgørelse.

Saavel Fattigvæsenets som Velgørelsens Virksomhed foranlediges ved, at de økonomiske Goder under den bestaaende Samfundsorganisation ikke fordeles efter Samfundsmedlemmernes Behov, saa at det kan hænde, at nogen ikke har, hvad de behøver. Men

medens Fattigvæsenet har naaet sit Maal, naar de Trængende er forskaandede for den absolutte Nød, har Velgøreheden som Følge af sit direkte Udspring fra Medlidenheden, en videre Opgave. Den kan ikke i alle Tilfælde være tilfredsstillet ved blot at holde Livet oppe hos de Trængende. Medlidenheden vil ikke være hævet, før Vedkommende har forvundet alle Følgerne af hans Tab i Kampen for en Tilværelse, der svarer til hans Evner, Anseelse og sociale Stilling. For saa vidt der er Tale om Hjælpsomhed mellem Medlemmer af samme sociale Lag, opfatter man det næppe som egentlig Velgørehed, f. Eks. naar man hjælper en falleret Kollega paa Fode eller Arbejdskammerater samler ind til en Kammerats Enke. Der er en vis Solidaritetsfølelse, som giver saadan Hjælp en mere pligtmæssig Karakter; den hverken gives eller modtages som Almisse til en Trængende. Faktisk ydes Hjælp som egentlig Velgørehed kun til Medlemmer af et socialt lavere stillet Lag. Og den følger nøje den sociale Lagdeling og hjælper i det højeste til at holde den Trængende i hans Niveau. Overfor de aller lavest stillede rækker Velgøreheden derfor næppe længere end til Tilfredsstillelse af de absolutte Livsfornødenheder, saa at der her kan opstaa et Konkurrenceforhold til Fattigvæsenet.

Idet de Fattiges Kasse opretholdes som en offentlig Institution, væsentlig med offentlige Midler, kan den ikke være saa frit stillet som den almindelige private Velgørehed. Dens Virksomhed maa begrænses til de Samfundslag, hvis Støtte og Forsorg i Kampen for Tilværelsen er erkendt som en Samfundsopgave; den bør derfor ikke gaa ud paa at hæve nogen til eller

opretholde nogen paa en Basis, der ligger over den almindelige, arbejdende Klasses. Dernæst maa Kassen ikke konkurrere med Fattigvæsenet og maa holde sig borte, hvor det er hensigtsmæssigst, at dette hjælper. Den kan træde til, hvor den Trængende endnu ikke er i en saadan Nød, at Fattigvæsenet kan hjælpe, men hvor det er af Betydning for at bevare ham fra at synke dybere, at han hjælpes allerede nu. Den kan træde til, hvor han vel er i en saadan Nød, men hvor det gælder om at rejse ham med en Hjælp, der ligger udenfor, hvad Fattigvæsenet maa yde. I disse Tilfælde er det klart, at de Fattiges Kasse maa yde Hjælpen. Spørgsmaalet kan kun opstaa i de Tilfælde, i hvilke Fattigvæsenet ellers var forpligtet til at hjælpe, og dens Hjælp i og for sig var fyldestgørende. Baade for Fattigvæsenet og Velgørenheden gælder det om at hjælpe saaledes, at der tilsættes saa lidt som muligt af Vedkommendes Energi og Selvstændighedsfølelse, og at han ydermere rejses, hvor det er muligt. For saa vidt det i denne Henseende gør nogen Forskel, hvem der hjælper, bør naturligvis den træde til, der i det givne Tilfælde kan naa længst.

Her rejser det Spørgsmaal sig paany, om disse Hensyn ikke fører til, at de Fattiges Kasse, saavidt dens Midler tilstrakte, burde overtage Afhjælningen af al uforskyldt Nød. Paa Forhaand kan det siges, at en bekræftende Besvarelse i visse Henseender vilde være beklagelig. Ved Udsondringen af den uforskyldte Nød maatte man drage dennes Grænser saa snævert, som Begrænsningen af de Fattiges Kasses Midler krævede. Det kunde af den Grund blive nødvendigt at afvise Personer, om hvis Nøds Uforskyldthed ingen

vilde tvivle. I alt Fald vilde det afhænge af et Skøn, der ikke kunde være knyttet til faste Kriterier, udøvet af den ansvarsløse Velgørenhed, om en Person skulde hjælpes som værdig eller uværdig, i Stedet for, at nu Fattigvæsenets Hjælp ikke sætter noget Stempel paa den Trængende. De uheldige Følger, som foran fremhævedes, af at lade de Fattiges Kasse indenfor det offentlige Forsørgelsesvæsen tage sig af den uforskyldte Nød, vilde her gøre sig endnu stærkere gældende, desto stærkere, jo mere de Fattiges Kasses Midler begrænsedes.

Ved Undersøgelsen af dette Spørgsmaal kan ses bort fra den Hjælp, der ydes ved Kur og Pleje i Sygdomstilfælde eller ved Forsørgelse i en Stiftelse. Den sidste Form for Hjælp berøres ikke af de Hensyn, der har ført til Ønsket om Udvidelse af de Fattiges Kasses Omraade, og for den anden Form vil det sikkert erkendes, at Udviklingen bør gaa gennem Sygekasseinstitutionen. Der tænkes kun paa den Hjælp, der ydes til Opretholdelse af Hjemmet.

En Person, der i Almindelighed fuldtud kan ernære sig og sine, kan paa Grund af Arbejdsløshed, Sygdom, Forretningstab eller andre uheldige Omstændigheder komme i et Øjeblikks Trang, efter hvis Ophør han paany kan klare sig uden Hjælp (tilfældig Trang). Det kan ogsaa være, at han kun en vis Del af Aaret har for ringe Arbejdsindtægt i Forhold til de nødvendige Udgifter (Sæsonarbejdere) eller at han vel hele Aaret tjener for lidt til Familiens Underhold, men at Differencen er saa lille, at han i kortere eller længere Tidsrum kan klare sig ved Kredit (f. Eks. Henstand med Huslejen); i disse Tilfælde vil der en eller flere

Gange om Aaret trænges til en Haandsrækning for at bringe Familien paa ret Køl (periodisk Trang). I mange Tilfælde kræves der derimod et stadigt Tilskud for at bringe Balance mellem Indtægter og Udgifter (permanent Trang), enten fordi Indtægterne paa Grund af Forsørgerens Energi-, Alders- eller Helbredssvækkelse til Stadighed er væsentlig under det normale Maal eller fordi normale Indtægter ikke kan strække til (mange Børn, manglende Evne til økonomisk Husførelse, Drikkesyge).

Det er klart, at der ikke er nogen bestemt Afgrænsning mellem disse forskellige Trangstilfælde. Ofte viser det sig først bagefter, om man har staaet overfor en tilfældig, en periodisk eller en permanent Trang. Hvor Trangen har haft en tilfældig eller periodisk Karakter, vil den saa godt som altid have været, hvad man forstaar ved uforskyldt. Hvor der er Skyld hos Vedkommende selv i Trangen, vil den næsten altid være permanent, men der er megen permanent Trang, som man utvivlsomt vil anse for uforskyldt. Ifølge sin Natur søger Velgørenheden navnlig den uforskyldte Trang. Allerede af denne Grund vil den fortrinsvis kaste sig over den tilfældige og periodiske Trang, og da Trangen til at begynde med ofte synes at have denne Karakter, vil Velgørenheden ofte træde til i Begyndelsen af Trangen, medens dens Athjælpling, naar den viser sig at være permanent, gaar over til Fattigvæsenet. Da nu, som nedenfor vil ses, det maa anses for heldigere, at Velgørenheden fremfor Fattigvæsenet tage sig af den tilfældige og periodiske Trang, bliver Spørgsmaalet, om de Fattiges Kasse burde overtage Afhjælpingen af den uforskyldte Trang, et Spørgs-

maal, om den permanente uforskyldte Trang burde henvises til den fremfor til Fattigvæsenet.

Hensynet til at bevare, hvad der er tilbage af Vedkommendes Selvstændighedsfølelse og Energi og bringe ham til igen at undvære Hjælp, har ingen Betydning i de Tilfælde, hvor alt er brudt, og ingen Udsigt længere til at komme paa egne Ben, saaledes for den, der er ramt af uhelbredelig Sygdom eller svækket af Alderdom. Her kan det for denne Sags Skyld være ligegyldigt, hvem der yder Hjælpen. Men i andre Tilfælde er der altid noget at bevare og noget at genrejse, og i selve Hjælpen er der et nedbrydende Moment. Der er Mennesker med ringe Fasthed, der giver efter for den mindste Modstand. For de Fleste og mest for de Bedste gaar der dog en haard Kamp for at klare sig selv forud for deres Anmodning om Hjælp. De kæmper med en mere og mere fortvivlet Energi for at holde sig oppe, men er først Vandet slaaet sammen over Hovedet paa dem, synker de modstandsløst nedad. Hvad enten Fattigvæsenet eller Velgørenheden træder til, maa de yde Hjælpen efter de Trængendes Behov; men at disse saaledes faar Adgang til en Kasse, der yder dem Hjælp efter deres Trang, ligegyldigt om det er Fattigvæsenet eller en velgørende Kasse, vil slappe dem, saa at de vanskelige genrejses, end om de havde holdt sig oven Vandet ved egne Kræfter. Hvor der kun behøves en enkeltstaaende Hjælp for at naa over et vist Punkt, kan der vel i Hjælpen i Øjeblikket ligge en Spore, men hvor der er vedvarende og derfor ubestemt Trang, har de Trængende, der faar rakt, hvad de behøver, intet Motiv til at anstrænge sig, og af sig selv begynder

de ikke den Kamp, de engang har opgivet som haabløs. Her kræves ikke blot Hjælp i Form af Kr. og Øre. Den vigtigste og vanskeligste Opgave for Fattigplejen bliver det at genopvække Energien. Her vilde de Fattiges Kasse som overhovedet Velgørenheden komme til kort. Ganske vist kan de personlige Egenskaber, der kræves til denne Del af Fattigplejen, ogsaa findes hos Velgørenhedens Forvaltere, men den, der repræsenterer Fattigvæsenet, har desuden virksomme Midler, som den fri Fattigforsørgelse ikke kan raade over. Han har Myndighed overfor dem, han hjælper, og han kan yde sin Hjælp under forskellige Former, afpassede efter den Fattiges Trang, Evner og Vilje. Han kan give den Fattige Motiv til at tage sig sammen eller til at følge givne Anvisninger ved at henvise ham til ellers at modtage nødvendig Hjælp ved Ophold i en Fattiganstalt eller Bolig i et Fattighus. En saadan Anbringelse kan ogsaa være nødvendig for at øve den til Erhvervelse af Kendskab til den Fattige nødvendige Kontrol. Hvor, som ofte er Tilfældet, voksne Børn tynger Familien, kan man med det gode eller onde fjerne dem, i mildeste Form ved en Tjenesteanvisning, og man kan anbringe uforsørgede Børn i Lære eller Tjeneste. Man kan tage et svageligt Barn, der lægger uforholdsmæssig stort Beslag paa Moderens Arbejdskraft, under direkte Forsorg; man kan befri Konen for Byrden af en fordrukken Mand ved at indlægge ham paa en Arbejdsanstalt; man kan gøre det muligt for Forældre, navnlig for Moderen, at tage Ophold paa en Helbredelsesanstalt ved saalænge at tage Børnene under direkte Forsorg. Man kan give Anvisning paa Kommunens Arbejde, naar ens Forbindelse med private

Arbejdsgivere ikke slaar til. Paa den anden Side kan man støtte den vaagnende Energi ved at lade den understøttede selv nyde Fordelen af den voksende Arbejdsfortjeneste i Stedet for at formindske Fattighjælpen med hele dens Beløb; man kan gennem sin Forbindelse med Velgørenheden sikre ham Haandsrækning derfra ved den faste Hjælps Ophør. — Hvis derimod Hjælpens Ydelse overflyttedes til de Fattiges Kasse, vilde den modtage de Fattige ligesaa haabløse, ligesaa energiløse, som nu Fattigvæsenet, og den havde intet virksomt Middel til at vække og spore Energien. Den kunde kun betale i rede Mønt og vilde aldeles ikke komme ind paa den Side af Fattigplejen, der for disse Fattige fremtræder som Fattigvæsenets vigtigste Opgave og den, der alene er i Stand til at begrænse Understøttelserne, hvor de ydes efter Behov. Den opdragende Side af Fattigplejen ligger overhovedet ikke for Velgørenheden, da den er besværlig og kræver megen Tid, da den fordrer Evner, som er langt sjældnere end Viljen til Velgørehed, og da de Midler, den paakræver, som fremhævet, ikke kan staa til Velgørenhedens Raadighed. Der er derfor ingen Grænse for, hvad Velgørenheden kan forbruge, og den kan ved rigelige Pengemidlers Anvendelse gøre stor Skade, idet den svækker Selvstændighedsevnen og fastholder den Almisesøgende. Værn mod disse Farer har den kun i dens Pengemidlers Begrænsning. Henviste man alle de Fattige til de Fattiges Kasse med det Krav paa det nødvendige til deres Underhold, de nu har paa Fattigvæsenet, og stillede man de fornødne Pengemidler til dens Raadighed uden samtidig at give den Fattigvæsenets Magt, Midler og Myndighed, o: gøre den til

et Organ for Fattigvæsenet, vilde efterhaanden ikke blot de understøttedes Antal, men ogsaa Understøttelsesernes Størrelse stige i overvældende Grad. Som Eksempel kan henvises til den Stigning, der fra Aar til Aar er i Alderdomsunderstøttelsen til Trods for, at Uddelerne er sig den Byrde bevidst, der paaføres deres Kommunes Kasse, og der her endda kun er Tale om enlige Personer i en Alder med faa Fornødenheder. Til de Fattiges Kasse vilde komme Personer i kraftig Alder med Familie at forsørge. Som deres Selvopgivelse vilde deres Trang vokse med rigeligere Understøttelser. De vilde aldrig finde deres Krav paa det nødvendige fyldestgjort, og der vilde opdrages Skarer af kværulerende Fattige, overfor hvilke Henvisning til Fattigvæsenet var den nødvendige Tilflugt. Og de vilde ende paa Fattigvæsenet, demoraliserede, uden Udsigt til igen at bringes paa Fode.

Naar der ikke er Tale om at stille ubegrænsede Midler til de Fattiges Kasses Raadighed, er Faren for disse Konsckvenser væsentlig indskrænket. Velgøreheden, der har begrænsede Midler, vil uvilkaarligt sætte sig et begrænset Maal, og den vil vælge Emner, hvor den hurtigst og sikrest opnaar Resultat. Og de Tilfælde falder netop sammen med dem, i hvilke det er heldigst eller i alt Fald uskadeligt, at Velgøreheden hjælper fremfor Fattigvæsenet. Hvor en Person blot trænger til en Haandsrækning i en øjeblikkelig Nødstand eller blot til at hjælpes paa Fode en Gang imellem, kan det ofte være uheldigt at hjælpe ham af Fattigvæsenets Midler, idet de Retstab, denne Hjælp har til Følge, og Adgangen til en Kasse med ubegrænsede Midler let kan svække Selvstændigheden

mere end nødvendigt følger af den tiltrængte Hjælp, saa at de bliver trængende til yderligere Hjælp af Fattigvæsenet. Her bør Velgørenheden, derunder de Fattiges Kasse, fortrinsvis hjælpe, og kun hvis det viser sig, at de søgende demoraliseres i højere Grad end naturligt som Følge af Almissen, bør de henvises til Fattigvæsenet. Hvor en Persons Udgifter er nogenlunde konstante, og hans Arbejdskraft er bestemt begrænset eller helt udelukket, saa at han altsaa behøver et stadig uforandret Tilskud, f. Eks. en enlig Person med en nogenlunde uforanderlig Helbredsmangel eller Alderssvækkelse, kan Velgørenheden, derunder de Fattiges Kasse, uden Betænkelighed træde til, hvis den førstnævnte vigtigere Opgave lader Midler tilovers. Navnlig bør den træde til, naar det af Fattighjælpen flydende Rettighedstab vilde være særligt og ufortjent føleligt. Det gælder saaledes Personer mellem 50 og 60 Aar, der ved Modtagelse af Fattighjælp taber Adgang til Alderdomsunderstøttelse. Men naar Loven herom som Betingelse har opstillet det Selvhjælpskrav, at de søgende har ernæret sig uden Fattighjælp i 10 Aar, bør en Kasse, der som de Fattiges Kasse arbejder med offentlige Midler, ikke gøre denne Bestemmelse betydningsløs, men kun træde til, hvor særlig Svaghedstilstand eller for tidlige Aldersforandringer giver Grund til at mildne Lovens Fordringer.

Naar de Fattiges Kasse har disse Opgaver, er der ingen Grund til Frygt for, at den med begrænsede Midler skal kaste sig over dem, der bør være Fattigvæsenet forbeholdte. Thi, som foran fremhævet, kan Velgørenheden sluge enorme Pengesummer uden at mættes. Jo flere Penge, Kassen faar til Disposition,

desto flere og større Krav vil der allerede indenfor de angivne Grænser blive stillet til den, og den vil aldrig faa Midler tilovers til som Regel at komme udenfor dem.

Det er i Virkeligheden ogsaa et Fejlsyn af tildels rudimentær Oprindelse, der har ført til Kravet om, at den uforskyldte Almisstrang skulde afhjælpes udenfor Fattigvæsenet. Af den Kreds, der efter det foran fremhævede bliver tilbage under Fattigvæsenet, er der saa godt som ingen, for hvem det Tab af Rettigheder, der som Følge af disse Rettigheders Indhold er knyttet til Modtagelse af Fattighjælp, har nogen Betydning. Den langt overvejende Del er Kvinder, for hvem der intet Tab er, idet de, fraset enkelte Undtagelsestilfælde, kan udgaa af Fattigvæsenet efterhaanden, som de faar Børnene fra Haanden, saa at Fattighjælp ikke forspilder deres Krav paa Alderdomsunderstøttelse. De faa Mænd, her er Tale om, havde i Almindelighed manglet de faktiske eller moralske Forudsætninger for Rettighedernes Udøvelse. Vilde det i et enkelt Tilfælde være ubilligt, at Fattighjælpens Virkninger ramte den Fattige, staar det jo Velgørenheden aabent at træde til. For den almindelige Bevidsthed staar det imidlertid som en Ulykke i alle Tilfælde at drives over i Fattigvæsenet. Men hvis de Fattiges Kasse blev Organ for Ydelse af denne Hjælp, vilde det staa som den samme Ulykke at være nødt til at søge den. Ulykken beror nemlig ikke paa, at det er Fattigvæsenet, der yder den Hjælp, der behøves, men paa de Forhold, der har medført Trangen til Hjælp. Det er Selvstændighedens Sammenbrud, den knækkede Vilje, Fremtidens Haabløshed, der er den egentlige Ulykke, og for hvilken Gangen

til Fattigvæsenet kun er det haandgribelige Udtryk. Det vil ogsaa ses, at Folk ikke betænker sig paa at gaa til Fattigvæsenet for at begære den Hjælp, der ikke har Fattighjælps Virkning, og at endogsaa den selvstændige Mand uden særlig Bekymring modtager en efter sit Øjemed begrænset Fattighjælp som Hospitalshjælp, naar han er i Stand til at tilbagebetale den, naar han bliver rask. Fattigvæsenet staar ikke længere som et Skræmmebillede, men søges — i alt Fald hvor dets Organer forstaar dets Opgave — som de Fattiges venligsindede Tilflugt, hvor de ikke alene henvender sig om Fattighjælp, men lige saa meget kun om Raad og Bistand i Forhold, de ikke selv kan klare. En stor Del af de Mennesker, der modtager Hjælp af Velgørenheden, er henvist dertil af Fattigvæsenet. Alt dette kunde ikke finde Sted, hvis Fattigvæsenet var frygtet af de Fattige.

Naar saaledes Skyldsmomentet ikke er afgørende for, om Trængende bør hjælpes af Fattigvæsenet eller Velgørenheden, burde den sidstnævnte hæve sig til det Standpunkt ikke fortrinsvis at lægge Vægt paa dette Moment. Medens der fra et individuelt Syn næsten altid vil kunne findes en vis Skyld, om ikke i selve Trangens Eksistens, saa dog i dens Omfang, svinder den enkeltes Skyld ind, naar man ser Sagen fra et socialt Standpunkt. Det er altid misligt, naar Dommen over en Persons moralske Forhold skal være bestemmende for hans Opnaelse af Goder, for hvis Nydelse et vist moralsk Standpunkt i og for sig ikke er Betingelse, og dobbelt misligt, naar Dommen som Velgørenhedens er inappellabel og dens Rigtighed ukontrollabel. Af en offentlig Institution som de Fat-

tiges Kasse kan det forlanges, at den ikke tager disse uvedkommende Hensyn, men retter sig efter, hvad der i det givne Tilfælde tjener den bedst, der søger dens Hjælp.

I det foregaaende er paavist, at det næppe er muligt, i alt Fald vilde føre til uheldige Konsekvenser, at unddrage Fattigvæsenet Afhjælningen af al ufor skyldt Nød og overlade dette til de Fattiges Kasse. Det er ogsaa en Misforstaaelse at tro, at det særlig sørgelige, der er ved den ufor skyldte Nød, ligger i Afhjælningensmaaden. Den er i Virkeligheden lige sørgelig, enten den trænger til Fattigvæsenets eller Velgørenhedens Bistand, og for de Trængendes Personlighed er Skaden den samme, enten der paa deres Bøn rækkes dem Hjælp det ene eller det andet Sted. Der gaar en Kamp forud, før en Person med Selvfølelse og Selvagtelse beder om en Almisse; der er dem, der før gaar til Grunde. Men det gælder her som altid, hvor man giver bort af sin Personlighed, det er det første Skridt, der koster. Næste Gang er der langt mindre eller ingen Kamp, og efter et Par Ganges Henvendelse søges Almisse mod enhver Modgang. Det er en Kendsgerning, at det for den langt overvejende Del er de samme Mennesker, der Aar efter Aar henvender sig til Velgørenheden og Fattigvæsenet, og at deres Modstandskraft er langt mindre end deres, som hidtil har holdt sig borte fra Almisse, selv i samme Nødstilstand. Det føles af den, der første Gang beder om en Almisse, som et Fald. Hans Selvfølelse og Selvagtelse forringes, og han taber i Evnen til at staa paa egne Ben.

Man skaffer derfor ikke nogen Oprejsning for den

uforskyldte Nød ved at henvise den fra Fattigvæsen til Velgørenhed. Reformerne maa føre os bort ligesaavel fra Velgørenhed som fra Fattigvæsen. Ellers er de ikke synderligt værd. De maa tilsigte Afværgelse, ikke Afhjælpning af Nøden. Jeg ser derfor med ikke saa liden Frygt paa den stedfindende Udvikling af de Fattiges Kasse til en for Fattigplejen betydningsfuld Institution. Det kan sløve Blikket hos dem, der skal bære Kravet om de virkelige Reformers frem, og hvad der gøres for de Fattiges Kasse, bliver let et Løskøb fra Reformerne. For at bevare de paagældendes Selvstændighed maatte man forhindre, at de kom i Almisstrang; dertil skulde Reformerne sigte. Den Almisstrang, der skyldes særligt individuelle Forhold, kan man naturligvis ikke hindre. Men for saa vidt den alene skyldes de almindelige Forhold, hvorunder Mennesker arbejder og lever, kunde man tænke sig i Stedet for en Adgang til at bede at give en Ret til at fordre, en bestemt betinget og begrænset Ret, med hvilken de kunde regne og paa hvilken de kunde indrette sig.

Hermed vilde egentlig ikke indføres noget nyt. Vi gik blot videre ad den Vej, vi allerede har taget. Ved den ligger Sygekasselovgivningen, Alderdomsunderstøttelsesloven, Loven om Underholdsbidrag til uægte Børn, Fattiglovens § 61 og § 63, Ulykkesforsikringslovgivningen. Der krævedes yderligere Sygehjælpsret for dem, der er udelukket fra at sikre sig i Sygekasse, Understøttelsesret for arbejdsudygtige, hvad enten deres Svaghed er medfødt eller skyldes Sygdom eller tidlige Aldersforandringer, for Enker i den første Tid efter Mandens Død og til Opdragelse af deres Børn. Og hvad der er vigtigere, men vanskeligere og vistnok

kostbarere at gennemføre, Understøttelsesret for arbejdsløse. Jeg er ikke i Stand til at overse, hvorledes Reformerne skulde gennemføres; en Del af dem har jo allerede længe været under Overvejelse. Kun skal nævnes, at det for mange er formaalstjenligt at gennemføre dem i Tilslutning til bestaaende Institutioner, som har vist Mulighed for Held og Udvikling. Saaledes kunde man tænke sig Enkehjælpen knyttet til Sygekassehjælpen, saa at der som Tillæg til Mandens Sygekassehjælp gaves Enken samme Hjælp i en vis Tid og derefter Hjælp lige saa længe som efter Fattiglovens § 63; først derefter behøvede Børnehjælpen da at begynde.

Det er Reformer af denne Art, der skal til for at raade Bod paa den uforskyldte Nød paa den Maade, ens Følelse for Menneskeværdigheden tilsiger. Kan de ikke overkommes, er det haabløst at reformere paa dette Omraade, og særligt bliver en Udvidelse af de Fattiges Kasses Omraade kun et uheldbringende Surrogat for Reformerne. Huskes maa det imidlertid, at de Beløb, de koster, for en Del direkte spares i Fattighjælp og af Velgørenheden, og hvad der indirekte spares ved, at disse Menneskers Selvstændighed og Arbejdsenergi bevares, vil opveje ikke faa Udgifter. Og den Sikkerhed, der opnaas i talrige Menneskers Livsvirksomhed, er af ubetalelig Værdi.